

DOI: 10.55643/fcaptr.6.59.2024.4572

Петро Куцик

д.е.н., ректор, професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна;
 ORCID: [0000-0001-5795-9704](https://orcid.org/0000-0001-5795-9704)

Руслан Лупак

д.е.н., професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна;
 e-mail: economist_555@ukr.net
 ORCID: [0000-0002-1830-1800](https://orcid.org/0000-0002-1830-1800)
 (Corresponding author)

Микола Вірт

к.е.н., докторант, Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна;
 ORCID: [0009-0005-7094-4554](https://orcid.org/0009-0005-7094-4554)

Олег Качан

к.е.н., докторант, Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна;
 ORCID: [0009-0001-0496-0186](https://orcid.org/0009-0001-0496-0186)

Роман Щупаківський

д.ю.н., докторант, Львівський торговельно-економічний університет, Львів, Україна;
 ORCID: [0000-0002-2036-0332](https://orcid.org/0000-0002-2036-0332)

Received: 19/09/2024

Accepted: 13/11/2024

Published: 31/12/2024

© Copyright
 2024 by the author(s)

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ІМПЕРАТИВИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ

У статті представлено науково-пізнавальні погляди на визначення фундаментальних векторів державної політики модернізації внутрішньої торгівлі з огляду на зарубіжний досвід її реалізації та сучасні трансформаційні тренди торговельної діяльності на глобальному ринку. Вивчення наукових розробок дозволило ідентифікувати базові елементи дослідницьких підходів до реалізації державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі та підтвердило багатоаспектність і широту державних інтересів в умовах активного посилення ринкових викликів. Дизайн дослідження побудований з орієнтацією на постпозитивістський, конструктивістський і трансформаційний світогляди реалізації державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі в Україні. Визначено пріоритетні завдання органів державного управління, виконання яких обумовлює досягнення очікуваних результатів модернізації системи внутрішньої торгівлі, зокрема створення нормативно-правового середовища регулювання та контролю сфери товарного обігу, забезпечення економічної ефективності й стійкості системи внутрішньої торгівлі, формування здорової конкуренції та антимонопольної політики в галузі, удосконалення системи організації та управління внутрішньою торгівлею, формування якісного соціально-трудового середовища в системі внутрішньої торгівлі. До ключових механізмів модернізації внутрішньої торгівлі віднесено інституційний, економічний, ринковий, організаційний та соціальний. Відповідно до верифікованих завдань і механізмів, узагальнено інструментарій державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі, що набув масштабного практичного застосування в низці країн і формує фундаментальні орієнтири її реалізації в Україні. Когнітивні припущення стосовно векторів реалізації державної політики модернізації внутрішньої торгівлі в Україні сформульовано на основі позицій, зайнятих нашою країною в низці міжнародних рейтингів (ефективності логістики, розвитку ритейлу), композиційного оцінювання окремих їхніх елементів (ринкового потенціалу, ризиків, роздрібних продажів країни), економіко-статистичного аналізу динаміки індексу споживчих цін і порівняння отриманих результатів з іншими країнами.

Ключові слова: внутрішня торгівля, модернізація, державна політика, торговельне підприємство, ринок, технології, інновації

JEL Класифікація: D30, F10, L10

ВСТУП

Модернізація – це постійні зміни, що передбачають удосконалення й осучаснення, підвищення ефективності та якості й інше, необхідність чого визначає здатність приймати існуючі вимоги до забезпечення стабільного функціонування та поступу. Внутрішня торгівля не є винятком, навпаки, її вагоме значення в забезпеченні конкурентоспроможності й економічної безпеки національного господарства підтверджує важливість налагодження та подальшого розширення меж модернізації, завдяки чому галузь може якісно адаптуватись до ринкових викликів та дієво уникати їхнього негативного впливу. Тут пріоритетне значення варто надати вивченню зарубіжного досвіду, що дозволяє виявити низку ризиків і загроз, наслідки їхнього

впливу, а також і перспективні напрями реалізації модернізації системи внутрішньої торгівлі.

Зарубіжний досвід модернізації заведено розглядати як один з інструментів, що покликаний не допускати ухвалення тих управлінських рішень, які можуть мати досить загрозливий вплив на досягнення очікуваних результатів. Ба більше, вивчення досвіду інших країн дозволяє сформулювати фундаментальне бачення функціональних аспектів модернізації галузі й тих заходів і способів, що мають доведений позитивний ефект при забезпеченні її активного зростання та якісного вдосконалення.

Щодо державної політики, зарубіжний досвід є тим елементом управління, який здатний якісно представити стратегічні орієнтири її формування та реалізації. У контексті механізмів модернізації системи внутрішньої торгівлі державна політика, що враховує досвід інших країн, має вищу цінність і диференційованість, зокрема при визначенні конкретного набору інструментарію їх запровадження та подальшого вдосконалення. Відтак дослідження зарубіжного досвіду державної політики формування й реалізації механізмів модернізації слугує базисом побудови методико-концептуального бачення та підтверджує й розвиває наявні теоретико-методологічні напрацювання у визначенні перспективних системно-структурних змін у системі внутрішньої торгівлі. Неабияку методико-прикладну цінність має узагальнення зарубіжного досвіду й у частині формування та вдосконалення методології аналізу модернізації системи внутрішньої торгівлі та якості й ефективності державної політики формування та реалізації механізмів її здійснення.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Тенденції системи внутрішньої торгівлі набули високої динамічності, і цьому сприяє постійна поява нових технологій та розробок, які активно поширюються та ініціюють у галузі масштабні структурно-функціональні зміни. Технологізація стала основним інструментом формування абсолютно нового погляду на розвиток внутрішньої торгівлі. Зокрема, у наукових працях [1, с. 54–76; 2, с. 41–54] автори виділяють важливість застосування цифрових технологій при налагодженні та розвиткові комунікаційних зв'язків між учасниками внутрішнього ринку. Водночас зростає актуальність комп'ютеризації та автоматизації торговельних процесів (Т. Васильців, О. Мульська та ін. [3, с. 44–58]), програмно-аналітичного забезпечення інвестиційних процесів комерційної діяльності (П. Куцик, Р. Лупак та ін. [4, с. 64–76]), алгоритмізації системи управління товарним обігом (В. Панченко, Р. Іванова та ін. [5, с. 1155–1169]).

Осучаснення та оновлення є провідними трансформаційними трендами, до яких системі внутрішньої торгівлі потрібно адаптуватися, щоб повноцінно налагодити процеси модернізації. Низка науковців (Д. Сальваторе, Дж. Тріпаті [6], Н. Рамондо, А. Родрігес-Клер, М. Саборіо-Родрігес [7, с. 3159–3184]) відзначають важливість реформування системи державного управління з тим щоб змінити підходи до регулювання внутрішньої торгівлі та забезпечення її модернізації, при цьому орієнтуючись на посилення державної підтримки галузі в умовах зростання ринкових викликів. Так, головними пріоритетами таких змін називають забезпечення відкритості економіки для покращення залучення провідних технологій до галузі (К. Навед, А. Алі та ін. [8]), розширення та підвищення якості міжфункціональної координації і взаємодії в галузевому середовищі (Р. Кампос, Дж. Тіміні, Е. Відаль [9]), забезпечення доступу торговельного бізнесу до маркетингових інновацій (С. Гупта, Н. Малхотра та ін. [10, с. 5671–5681]), підвищення залученості торговельного підприємництва до координування процесів виробництва та розподілу товарів і послуг (А. Гані, М. Клемес [11, с. 297–304], О. Іляш, Л. Смоляр та ін. [12, с. 14–25], Х. Ескейт [13, с. 97–117]).

Зарубіжний досвід доводить, що державна політика модернізації системи внутрішньої торгівлі має всеохоплюючий характер і використовує широкий спектр механізмів, інструментів, засобів тощо. Так, у наукових працях [14, с. 12–23; 15, с. 57–60] автори відзначають вагомість інституційного механізму, інструментарій якого направлений на вдосконалення нормативно-правової системи регулювання та контролю процесів модернізації галузі.

Також за результатами досліджень науковці надають пріоритетного значення економічним методам і засобам модернізації системи внутрішньої торгівлі, що передбачають запровадження заходів податкового стимулювання (Л. Коваль, Р. Русин-Гриник [16, с. 103–108], А. Самойлікова [17, с. 85–91], А. Соколовська [18, с. 23–45], Ю. Дроговоз, Д. Володимир [19], М. Карлін, Н. Липовська-Маковецька [20], В. Кміть, Ю. Жук, О. Чеботар [21, с. 265–269]), пільгового кредитування (О. Дзюблук, Г. Забчук [22], В. Сержанов [23, с. 35–38]), цінового регулювання (О. Виноградова, М. Барна [24, с. 35–38]) та інші.

У низці наукових досліджень автори звертають увагу на широке використання в країнах ринкового інструментарію, необхідність якого полягає у виконанні таких завдань модернізації системи внутрішньої торгівлі, як формування в галузі здорового й добросовісного середовища підприємницької діяльності (П. Куцик, Г. Башнянин та ін. [25, с. 4–8]), послаблення її монополізації (В. Лисиця [26, с. 79–89], І. Севрук [27], В. Руденко [28, с. 39–46]), покращення

стабільності та розвитку малого й середнього торговельного бізнесу (В. Кравець [29, с. 54–60]), збалансування інфраструктурного забезпечення товарного обігу (М. Кумарі, Н. Бхарті [30, с. 401–423], Д. Челебі [31, с. 307–323]), нарощування логістичного потенціалу галузі (І. Жарська [32, с. 37–44], В. Мандра [33, с. 92–97]), упровадження сучасних форм і методів торговельної діяльності (А. Євтушенко, С. Рахман, Я. Дяченко [34, с. 116–123]).

Досвід багатьох країн підтверджує вагомість організаційних змін системи внутрішньої торгівлі, які повинні бути контрольовані й регульовані з боку державних інституцій. Так, пріоритетного значення набуває здатність органів влади та місцевого самоврядування посилювати інтеграційні зв'язки в галузі (М. Севрук [35]), покращувати якість публічного управління (І. Нечаєва, Д. Рощина [36]; Ф. Узунов [37, с. 124–126]) та ін. Для низки наукових досліджень єдиним є висновок, що при таких орієнтирах про дієвість модернізації системи внутрішньої торгівлі свідчить узгодженість діяльності та збалансування інтересів учасників внутрішнього ринку.

Іншим викликом державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі є соціальні трансформації, які можуть набувати досить загрозливого впливу на резистентність функціонування та розвитку галузі. Так, у працях [38, с. 627–641; 39, с. 76–96] автори звертають увагу на проблеми міграційної активності населення, а особливо молоді, та недостатню ефективність у нашій країні політики інгібування міграційних втрат, що призводить до посилення девіації розвитку внутрішнього ринку. Низка науковців за результатами досліджень соціального вектора державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі виділяє прогресивне значення покращення людського капіталу (О. Морозова [40, с. 31–39]), соціального діалогу (М. Мельничук [41, с. 250–256]), мотивації та стимулювання трудової діяльності (І. Шкрабак, Н. Доценко [42, с. 50–55]), соціальної відповідальності бізнесу (А. Варвус [43, с. 112–118], В. Куцик, І. Мойсеєнко [44, с. 116–122]) в галузі.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є наукове обґрунтування фундаментальних і прикладних положень державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі з огляду на сформований зарубіжний досвід та існуючі ринкові виклики перед світовим господарством і зокрема Україною. До завдань проведеного дослідження віднесено ідентифікацію фундаментальних елементів (завдань, механізмів, інструментів, засобів і заходів) державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі, проведення пошуково-послідовного дослідження провідних зарубіжних практик модернізації системи внутрішньої торгівлі, формування нового погляду на реалізацію державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі в Україні.

МЕТОДИ

Для досягнення зазначеної мети та виконання поставлених завдань використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів і прийомів наукового дослідження, комплексне застосування яких дозволило сформувати постпозитивістський, конструктивістський і трансформаційний світогляди реалізації державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі в Україні.

Так, постпозитивістські припущення сформульовано через дотримання положень детерміністичної філософії, завдяки яким вдається ґрунтовно виявити фундаментальні основи різних зрушень і перетворень у системі внутрішньої торгівлі. Важливим елементом розширення методики постпозитивізму є проведення емпіричних спостережень і вимірювань із виділенням економіко-статистичних і рейтингово-аналітичних даних, що дозволяє сформулювати ґрунтовні висновки про досвід країн із проведення модернізації галузі. Завдяки представленим рейтинговим оцінкам, які побудовані на пояснювально-послідовних методиках, вдається виявити, й розбіжності, і тісні взаємозв'язки між різними тактиками державного управління процесами модернізації, і це підтверджує необхідність дотримання системного підходу до формування та реалізації механізмів удосконалення й переоснащення внутрішньої торгівлі. Для підтвердження компетентності наукових пошуків посилюється необхідність використання прийомів синтезу та верифікації, зокрема стосовно визначення комплексу завдань державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі.

Натомість дотримання конструктивістської позиції необхідне, коли потрібно якісно згенерувати масив тактик державного регулювання процесів модернізації системи внутрішньої торгівлі й представити узагальнену оцінку його реалізації на базі зарубіжного досвіду. Варто врахувати, що сконструювати значення зарубіжного досвіду державної політики стає можливо, якщо фокусуватися на конкретних контекстах, через які представляються успішні приклади реалізації регуляторних заходів. Відтак, науково-прикладного значення набувають прийоми індукції та дедукції,

використання яких дозволяє якісно інтерпретувати отримані країнами результати реалізації окремих інструментів державного управління модернізацією системи внутрішньої торгівлі.

Використання трансформаційного підходу важливе за умови формування стратегічного дизайну державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі, і для цього рекомендують використовувати методичний інструментарій структурно-логічного та економетричного аналізу, економіко-математичного програмування, композиційного оцінювання. Варто відзначити, що апробація таких методик, яка зокрема проведена за показниками внутрішньої торгівлі України та інших країн, дозволяє якісно представити місце країни при здійсненні модернізації галузі й сформулювати когнітивні припущення стосовно її здатності нарощувати конкурентний потенціал і забезпечувати економічну безпеку в умовах високодинамічних змін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відомо, що дослідження зарубіжного досвіду державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі заведено проводити з метою ідентифікації низки положень, щоб сформували фундаментальну основу системних змін галузі й виділити головні її орієнтири для країн, які перебувають на початкових етапах структурно-функціонального реформування галузі та недостатньо використовують її конкурентний потенціал. Такою країною є Україна, яка, як ніхто інший, перебуваючи в умовах війни та гіпервисокої соціально-економічної нестабільності, потребує активних системних змін державного регулювання внутрішнього ринку та швидкого утвердження нових підходів до функціонування й розвитку внутрішньої торгівлі. Тому дизайн дослідження розроблено таким чином, щоб виділити ті механізми та інструменти, завдяки яким вдається результативно виконати комплекс завдань, які є актуальними для України при проведенні державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі, а саме (1) створення нормативно-правового середовища регулювання та контролю царини товарного обігу, (2) забезпечення економічної ефективності та стійкості системи внутрішньої торгівлі на засадах інвестиційно-інноваційного розвитку, нарощування фінансово-ресурсного потенціалу, (3) формування здорової конкуренції та антимонопольної політики, (4) удосконалення системи організації внутрішньої торгівлі та управління нею, (5) формування в системі внутрішньої торгівлі якісного соціально-трудоного середовища, у якому реалізують принципи соціальної відповідальності та соціального партнерства.

Так, у контексті створення нормативно-правового середовища регулювання та контролю царини товарного обігу в зарубіжній практиці використовують інституційний механізм, націлений на побудову законодавчої бази, де визначається весь комплекс правових норм і вимог системи державного управління торговельною діяльністю.

Загалом заведено виділяти франко-германську (дуалістичну), цивільно-моністичну та торгово-моністичну системи побудови торговельного (комерційного) права. Своєрідність кожної із систем пов'язана з поєднанням кодифікованих норм цивільного та торговельного права. Зокрема, країни, що дотримуються франко-германської системи (Франція, Німеччина, Іспанія, Нідерланди та ін.), поєднують законодавчі норми цивільного та торговельного права при державному управлінні торговельною діяльністю. При цьому правові рамки торгівлі обґрунтовані в окремих нормативно-правових актах – Торговельному кодексі (Австрія, Польща, Німеччина, Франція, Чехія), Комерційному кодексі (Японія), законах «Про торгівлю» (Швеція, Литва, Угорщина), «Про торговельні мережі» (Словаччина). Натомість в інших системах модернізація внутрішньої торгівлі відбувається на основі або цивільного законодавства (країни Східної Європи) – цивільно-монополістична система, або торговельного (США) – торгово-моністична система. Цікаво, що в США торговельні та цивільні правовідносини на рівні всієї країни регламентують по-різному: якщо торговельні права є єдиними для всієї країни та закладені в Торговельному кодексі, то цивільні – регулюються на рівні кожного штату окремо, при цьому єдиного Цивільного процесуального кодексу в країні немає [14, с. 13–14]. Щодо України, то наразі в країні немає окремих нормативно-правових активів регулювання торговельної діяльності, а основні законодавчі положення модернізації системи внутрішньої торгівлі об'єднані в низці правових документів (Цивільному кодексі, Господарському кодексі, Податковому кодексі та ін.). Безперечно, такий стан торговельного законодавства не дозволяє в Україні якісно здійснювати державну політику модернізації галузі та значною мірою посилює наративи тінізації фінансово-грошових операцій, монополізації та дестабілізації внутрішнього ринку.

Також у зарубіжній практиці значного поширення набувають інституційні інструменти, що чітко регламентують умови здійснення торговельної діяльності та орієнтуються на розширення комунікативних відносин між органами влади, бізнесом і споживачами. Безперечно, така інституційна модель дозволяє якісно підходити до регулювання процесів створення та започаткування торговельної діяльності, державного нагляду й контролю за її розвитком та ін.

Так, особлива увагу багато країн приділяють удосконаленню дозвільної системи, на основі якої проводять регламентацію місць розташування, форм і типів торгівлі та ін. Так, в Італії та Великобританії для підприємств торгівлі обов'язковим є погодження з органами влади місць розташування та обсягів торгових площ. Натомість у Швейцарії досить активно впроваджують спрощену систему надання дозволів, зокрема для підприємств-виробників, які мають намір здійснювати дрібнороздрібну торгівлю товарами власного виробництва [14, с. 12–13].

Однією з поширених практик реалізації інституційного механізму модернізації системи внутрішньої торгівлі є запровадження повідомного (заявного) порядку відкриття торговельних підприємств. Таку норму застосовують, коли підприємства планують здійснювати продаж окремих груп товарів (зброї, піротехніки, палива, енергії та ін.). Прикладом, в Індії, попри отримання загального дозволу на торговельну діяльність, необхідно мати окрему ліцензію на продаж бакалійних товарів, м'ясних виробів, парфумерно-косметичних товарів, медичних препаратів, побутової техніки. Також у багатьох країнах практикують запровадження спеціальних норм для отримання дозволу на здійснення торговельної діяльності, як-от відсутність судимості в заявника (Італія), наявність системи електронного документообігу (Південна Корея) [15, с. 58–59].

Важливою передумовою модернізації внутрішньої торгівлі є вибудовування повноцінної інституціональної системи, яка включає наявність спеціальних урядових структур і на центральному, і на місцевому рівнях. Досвід низки країн підтверджує, що така схема державного управління процесами модернізації галузі є дієвою, коли необхідно якісно організувати процедури започаткування інноваційно орієнтованого торговельного бізнесу та виходу його на внутрішній ринок, раціонально посилити державний нагляд і контроль за розвитком новітніх форм і типів торгівлі, покращити доступність і відкритість процедур отримання державної підтримки цифровізації торговельних операцій. Таким центральним регуляторним органом у системі внутрішньої торгівлі США є Міністерство торгівлі, Японії – Міністерство економіки, торгівлі й промисловості, Великобританії – Міністерство торгівлі й промисловості. Донедавна такої практики дотримувалася й наша країна, де впродовж 2010-2019 рр. функціонувало Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2019-2021 рр. – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, що нині реорганізоване в Міністерство економіки України, в якому функції центрального регулювання внутрішньої торгівлі виконують окремі департаменти. Відсутність єдиного органа, відповідального за регулювання та контроль торговельної діяльності, простежується й на регіональному рівні. До прикладу, у Львівській ОВА такі функції виконує Департамент економічної політики, а на рівні Львівської міської ради – Департамент економічного розвитку та Управління економіки.

Щодо виконання завдання забезпечення ефективності та стійкості системи внутрішньої торгівлі, в зарубіжній практиці заведено використовувати економічний механізм, який здебільшого передбачає впровадження заходів податкового стимулювання, пільгового кредитування, бюджетування тощо. Цікаво, що інструментарій такого механізму значною мірою направлений на техніко-технологічний та інвестиційно-інноваційний розвиток суб'єктів торговельної діяльності.

Так, у контексті податкового стимулювання, державна підтримка таких суб'єктів здебільшого стосується спрощення системи обліку та звітності торговельних операцій, зниження або звільнення від сплати окремих податків, надання податкових канікул, вирахування з податкових зобов'язань інвестиційних витрат на науково-дослідницькі роботи чи придбання деяких капітальних активів. До прикладу, торговельні підприємства, що активно впроваджують сучасні техніко-технологічні розробки, у Франції ведуть лише облік закупівель і фінансових надходжень, у Великобританії – заповнюють спрощену форму податкової декларації, у Швеції – використовують лише касовий метод обліку доходів і зобов'язань, у США – їх звільняють від щомісячного подання податкових документів (їх подають лише один раз на рік) [16, с. 103–108].

Безсумнівно, значний економічний ефект для торговельного бізнесу має зниження податкових ставок, адже це дозволяє сформувати внутрішні інвестиційні резерви, завдяки яким вдається активізувати інноваційну діяльність і нарощення техніко-технологічного потенціалу. Так, у Франції такі суб'єкти бізнесу сплачують податок на прибуток за ставкою 19,0% замість стандартної ставки 33,0%. В інших країнах зниження такого податку пов'язане з обсягами прибутку, зокрема у Великобританії при місячному прибутку до 20 тис. дол. США податкова ставка становить 10,0%, а максимальний її розмір (40,0%) сплачують за прибутку понад 36 тис. дол. США; у Нідерландах межею зміни податку є обсяг прибутку в сумі 28 тис. дол. США, нижче за таку суму ставка становить 30,0%, а вище – 35,0%; у Литві такою межею є прибуток у сумі 25 тис. дол. США, з якого сплачують 15,0% податку, а вище за межу – 29,0% [17, с. 85–91].

Відомо, що сплата ПДВ формує основне фіскальне навантаження на діяльність підприємства, у т.ч. торговельного. Як із податком на прибуток, багато країн широко використовують практику диференційованого підходу до встано-

влення ставки ПДВ. Так, у Франції діють чотири ставки ПДВ для торговельного бізнесу: основна (18,6%) й підвищена (22,0%) – при продажі автомобілів, тютюнових та алкогольних виробів, виробів із дорогоцінних металів, хутра та інших предметів розкоші, та зменшені ставки – 7,0% при продажі споживчих товарів тривалого вжитку та 5,5% – для товарів першої життєвої необхідності. Такий же підхід запроваджений у Польщі, зокрема основна ставка податку становить 22,0%, а зменшені ставки – 3,0% при продажі фармацевтичних товарів, 7,0% – друкованих видань, будівельних матеріалів і послуг, а продаж деяких товарів і послуг повністю звільнений від сплати ПДВ (окремі види продуктів харчування, послуг страхування, медичних та освітніх послуг). Натомість у більшості країн діють дві ставки ПДВ, до прикладу, в Німеччині – 15,0% для товарів (послуг) усіх груп і категорій, за винятком продуктів харчування й друкованих видань, на які встановлена ставка 7,0%; у Чехії – 22,0% й 5,0% відповідно [18, с. 101–102]. Загалом застосування диференційованих ставок оподаткування є сучасною практикою стимулювання процесів модернізації системи внутрішньої торгівлі. Досвід численних країн доводить, що завдяки такому підходу вдається досить ефективно розподілити фіскальне навантаження бізнесу та якісно стимулювати розвиток пріоритетних для країни напрямів торговельної діяльності, не знижуючи рівня конкуренції в галузі.

Безперечно, податкове стимулювання ефективно впливає на збільшення обсягів капітальних вкладень у системі внутрішньої торгівлі. Завдяки цьому державі вдається результативно забезпечити підтримку процесів осучаснення матеріально-технічної бази торговельних підприємств, оновлення методик торговельного обслуговування населення, вдосконалення транспортно-логістичних та інших комерційних операцій у галузі. Так, в Естонії торговельні підприємства звільнені від оподаткування 50,0% прибутку, що реінвестується в удосконалення чи заміну застарілого устаткування; у Великобританії вираховують 40,0% із податку на прибуток для компенсації таких інвестиційних витрат; у США орієнтиром для зменшення податкових витрат є обсяг капіталовкладень: до 24 тис. дол. США торговельні підприємства не сплачують податків [19].

Важливо, що така державна політика має значний позитивний ефект при залученні зовнішніх інвестицій. До прикладу, в Пакистані іноземні інвестори не сплачують протягом декількох років податків із 60,0% доходу придбаного об'єкта торгівлі, а з іншої частини стягується плата за ставкою 25,0% замість загальної 30,0% [20, с. 52–59].

Також одним із ефективних економічних інструментів модернізації системи внутрішньої торгівлі заведено вважати запровадження податкових канікул для новостворених підприємств. При цьому пріоритет надають підприємствам, що мають високий рівень техніко-технологічного забезпечення та здатні розв'язувати складні проблеми соціально-економічного, продовольчого, інфраструктурного та іншого характеру. Таке поєднання вимог дозволяє й раціонально використовувати бюджетні кошти держави, і посилювати ділову активність населення, насамперед на мало інвестиційно привабливих територіях. Зокрема, в Йорданії новоствореним високотехнологічним торговельним підприємствам надають податкові канікули до шести років, в Індонезії – від двох до шести років, у Пакистані – до п'яти років [21, с. 267–268].

Відомо, що значний вплив на процеси модернізації має система кредитування, ефективність якої вимірюють ступенем доступності отримання кредитів, диференціації ставок кредитування та ін. Тут завдання держави – забезпечити надходження кредитних ресурсів на внутрішній ринок і завдяки цьому активно стимулювати зрушення та перетворення бізнесу в напрямі його осучаснення та постійно вдосконалення.

У зарубіжній практиці з боку держави заведено використовувати різні кредитні стимули модернізації торговельної діяльності, а саме надання (1) державних пільгових кредитів, (2) державного страхування кредитів, які спрямовані на технічне та технологічне переоснащення, (3) державних гарантій за кредитами для оновлення бізнес-операцій, (4) повної або часткової компенсації процентних ставок за інвестиційними кредитами, (5) державного майна у фінансовий лізинг на пільгових умовах. При цьому значну увагу приділяють посиленню державного контролю внутрішнього ринку кредитування задля недопущення неефективного використання кредитних ресурсів, тінізації чи монополізації процесів кредитування та ін.

Так, у Південній Кореї протягом тривалого часу проводять адміністративне регулювання процентних ставок кредитування шляхом установлення їхніх меж і термінів дії, при цьому беручи до уваги пріоритетність галузі, просторово-територіальне розміщення її об'єктів та ін. Попри такі заходи, у Японії додатково встановлене лімітування обсягів кредитування, що регулює окремо створена фінансова інституція – Фонд фінансування відновлення господарства [22, с. 37–45].

Поширеною світовою практикою є розробка та реалізація спеціальних державних програм кредитування галузей, у т.ч. торгівлі. У Японії реалізують Програму державних позик і інвестицій, де кредити надають на конкурсній основі в міру коштів, розподілених за кожною з галузей, на досить тривалий час (на п'ять і більше років). Участь у такій програмі для торговельного бізнесу має, попри вигідні кредитні умови, ще й значні іміджеві вигоди при отриманні

позик у недержавних банківських чи кредитних організаціях [23, с. 36–37].

Як ми вже наголошували, економічний механізм модернізації системи внутрішньої торгівлі головно направлений на збільшення обсягів інвестиційної та інноваційної підтримки бізнесу. Тут заведено використовувати різний інструментарій: і фіскальне стимулювання чи пільгове кредитування, і надання державою необхідних матеріально-технічних, техніко-технологічних та інших активів. Стосовно фіскального стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності торговельних підприємств, то воно включає надання (1) податкового інвестиційного кредиту, (2) податкової інвестиційної знижки, (3) пільгового оподаткування прибутку (доходу) від інноваційної діяльності, (4) повного звільнення від сплати податків при реалізації масштабних інвестиційно-інноваційних проєктів, (5) безмитного ввезення високотехнологічного устаткування.

Наприклад, для торговельних підприємств в Угорщині передбачене повне вирахування інвестиційних витрат із бази оподаткування, у Великобританії та Австралії діє підвищена норма вирахування – 150% і 125% (за окремих умов – 175%) відповідно. Окремі країни компенсують лише частину інвестиційних витрат, зокрема в Нідерландах вираховують податкові зобов'язання з витрат на заробітну плату працівників, які зайняті в інвестиційно-інноваційних проєктах, у Франції – на придбання високотехнологічного обладнання, проведення техніко-технологічних робіт сторонніми організаціями [21, с. 267–268].

Варто позитивно оцінювати досвід Польщі з підтримки інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств торгівлі. Зокрема, вже тривалий час у країні реалізують програму «Польська безготівка», згідно з якою бізнесові надають пільгові позики на придбання та обслуговування терміналів для безготівкової оплати товарів, відтермінують виплати комісійних за банківські трансакції при проведенні торговельних операцій та ін. Також ця програма досить тісно поєднується з іншими напрямками державного регулювання економічної системи країни, зокрема забезпеченням переорієнтації підприємств на виплату заробітної плати лише в безготівковій формі [45].

Модернізація системи внутрішньої торгівлі передбачає й посилення контролю ринкових відносин та впровадження прямих регуляторних заходів, які здебільшого стосуються забезпечення стабільності цін на товари першої необхідності та процедур їх доставки й розподілу. Хоча така практика є досить суперечливою та руйнує фундаментальні основи побудови конкурентного середовища на внутрішньому ринку, але дозволяє підтримувати купівельну активність населення, послаблювати інфляційні коливання, зменшувати бюджетне навантаження тощо.

Здавалось би, пряме державне регулювання споживчих цін є актуальним для країн зі слабо розвиненим внутрішнім ринком і значними соціально-економічними проблемами, але відповідний підхід характерний і для країн зі стабільною та швидкозростаючою економікою. До прикладу, в Німеччині та Іспанії передбачені спеціальні вимоги до ціноутворення на соціальні товари в міру активного погіршення внутрішньої економічної ситуації, масштабного поширення природних чи екологічних катастроф та ін. Також і в Греції практикують регулювання цін на відповідні товари в кризові періоди, але не довше, ніж на шість місяців. На відміну від європейських країн, в Індії, попри цінове регулювання, держава регламентує процедури поставок і розподілу продовольчих товарів, особливо першої необхідності [24, с. 71–73].

Однозначно, пряме втручання держави в ринкові відносини не дозволяє певною мірою розвинути конкурентний потенціал бізнесу, але здатне перешкодити поширенню недобросовісної конкуренції на тлі маніпулювання цінами на критично важливі споживчі товари (послуги). Із зарубіжної практики видно, що така політика здатна ініціювати прогресивні зміни в системі внутрішньої торгівлі, адже направлена на збалансування соціальних та економічних інтересів бізнесу й суспільства.

Реалізація таких регуляторних заходів критично необхідна, коли зростання споживчих цін становить значну загрозу економічній безпеці внутрішнього ринку та національному господарству. Так, 2023 р. індекс споживчих цін України становив 112,9%, що вдвічі більше, ніж у країнах ЄС. Якщо в Україні протягом 2010-2023 рр. у середньому щорічне прискорення споживчих цін становило 2,2 в. п., то в країнах ЄС – 0,5 в. п., зокрема в Польщі – 1,0 в. п., Угорщині – 1,5 в. п.

Як бачимо з Рис. 1, Україна – серед країн, де цінові коливання є масштабними та мало контрольованими, що стає значним бар'єром модернізації системи внутрішньої торгівлі. Так, протягом 2010-2023 рр. середньорічний індекс споживчих цін України становив 112,2%, що є нижчим, ніж у Туреччині (118,3%), але натомість суттєво вищий, ніж у країнах ЄС (102,4%), зокрема в Польщі – 103,4%, в Угорщині – 104,8%.

Також досить значною є дивергенція споживчих цін України порівняно з країнами, внутрішній ринок яких більш насичений і концентрований. Зокрема, середньорічний індекс споживчих цін за аналізований період у Китаї становив 102,3%, у США – 102,6%, у Мексиці – 103,3%, у Бразилії – 106,0%, в Індії – 106,8%.

У нашій країні вже доводилося впроваджувати модель індикативних цін, що мало більше негативний вплив та призвело до стрімкого зростання споживчих цін. Так, протягом 2014-2018 рр. рівень споживчих цін стабільно перевищував 10,0%, а 2015 р. досяг 48,7%. Однозначно, у критично складних умовах зовнішньої воєнної та гібридної агресії, внутрішньої нестабільності, необхідність прямих регуляторних заходів посилюється, але в Україні їх реалізація не призвела до очікуваних результатів. Скоріше видається за доцільне використовувати конвергенційний підхід, зокрема практикуючи впровадження й регуляторного, і ринкового інструментарію сповільнення споживчих цін.

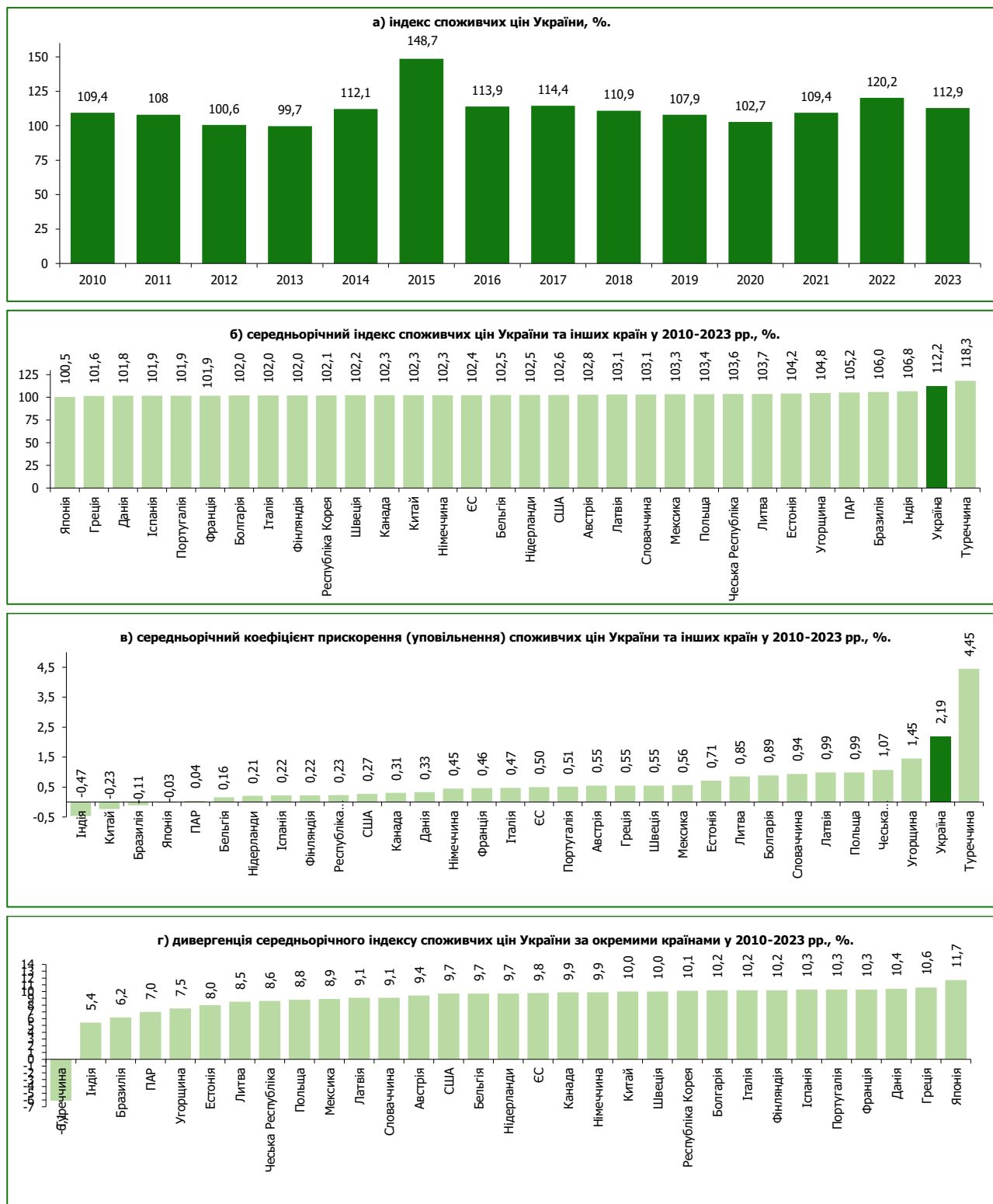

Рис. 1. Індекс споживчих цін України та окремих країн упродовж 2010-2023 рр. (Джерело: складено за [46])

Досвід численної кількості країн підтверджує, що динаміка ринкових умов є головним орієнтиром державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі. Саме застосування ринкового механізму є тим елементом управління процесами модернізації, що забезпечує необхідну адаптацію галузі до нових ринкових викликів. Основне завдання такого механізму – домогтися формування здорової конкуренції та антимонопольної політики й на основі цього забезпечити посилення ділової активності населення, розвиток ринкової інфраструктури та збалансування внутрішньої кон'юнктури. Для цього країни використовують широкий регуляторний інструментарій, зокрема у Франції поширеною є практика введення та постійного оновлення обмежень на монопольне домінування великих торговельних мереж, що стосуються обсягів закупівель на місцевому ринку (не більше 20,0% певних видів товарів), додаткових платежів і бонусів постачальникам соціальних товарів, термінів оплати їх поставок (до 30 календарних днів і за необхідності продовжується до 45 робочих (60 календарних) днів) [26, с. 79–89]. У Великобританії великим торговельним мережам заборонено придбавати (чи орендувати) нові торгові площі в місцях, де вони й так охоплюють значну частину купівельного попиту [27]. У Португалії та Угорщині такі мережі повинні дотримуватися розроблених державними інституціями типових форм угод (зокрема з постачальниками, при прийнятті на роботу та ін.), інфраструктурних обмежень при розміщенні об'єктів торгівлі та ін. [28, с. 41–43]. Загалом, практика обмежень впливу великих торговельних мереж є достатньо поширеною, а це в основному пов'язано із загрозливим розширенням масштабів їхньої діяльності, яке набуває монопольного домінування на внутрішніх ринках багатьох країн. У таких умовах досить складно функціонувати малому та середньому бізнесам і безпосередня підтримка держави та введення певних обмежень на ринку мають пріоритетне значення для їхнього розвитку та здатності конкурувати з великими торговельними мережами.

Варто відзначити досвід ЄС зі стимулювання розвитку й прогресивних змін малого та середнього бізнесу в системі внутрішньої торгівлі. Так, для створення сприятливих інституційно-правових і політико-економічних умов модернізації торговельної діяльності для таких суб'єктів прийнято Закон Малою бізнесу для Європи (The Small Business Act for Europe), їм покращено доступ до ринків фінансових послуг, інновацій і технологій через створення вебпорталів (Enterprise Europe Network, Your Europe Business Portal та ін.), інвестиційних фондів (COSME (надання кредитних гарантій при реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів), InnoFit (фінансування науково-дослідницьких робіт, інноваційно-технологічних розробок) та ін.). Попри це, кожна європейська країна впроваджує низку окремих програм державної підтримки модернізації малого та середнього бізнесу, які здебільшого передбачають звільнення від оподаткування, спрощення системи податкового документообігу та ін. До прикладу, у Литві, щоб стимулювати малий та середній бізнес проводити заміну застарілого торговельного устаткування, запроваджене звільнення від сплати 21,0% ПДВ при їх придбанні. Натомість уряд Фінляндії спростив таким суб'єктам бізнесу процедури сплати податків і зборів при технічному й технологічному переоснащенні об'єктів торгівлі [29, с. 54–60]. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в системі внутрішньої торгівлі європейських країн значною мірою побудована так, щоб стимулювати їх розробляти та реалізовувати прогресивні бізнес-проєкти з орієнтацією на розвиток інноваційно-технологічної діяльності. Зокрема, пріоритетне значення надають проєктам з упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютеризованих систем, програмного забезпечення, роботизованих систем та ін.

Іншим важливим вектором реалізації ринкового механізму модернізації системи внутрішньої торгівлі заведено вважати вдосконалення логістично-посередницької інфраструктури. Тут ідеться про покращення чи створення нових об'єктів зберігання й розподілу товарів, поліпшення комерційно-збутових зв'язків виробників і продавців, створення інженерно-інноваційних транспортно-логістичних систем, які здатні забезпечити оптимальні обсяги фізичного переміщення та зберігання товарно-матеріальних запасів, якісно синхронізувати логістичні процеси та ін. Варто звернути увагу на досвід Німеччини, де держава бере активну участь у розвитку логістично-посередницької інфраструктури, зокрема ініціює створення нових торговельно-логістичних центрів та організовує підготовку земельних ділянок для їх будівництва, розробляє та реалізує проєкти з перетворення транспортно-дорожніх об'єктів на конкурентоспроможні комплекси інноваційного розвитку. Крім того, держава виділяє бюджетне фінансування, надає пільгові кредити, забезпечує страхування реалізації науково-технологічних проєктів у царині логістичних послуг. Ба більше: держава стала ініціатором та активно підтримує діяльність Товариства з розвитку й експлуатації торговельно-логістичних центрів (Deutsche GVZ Gesellschaft mbH), якому вже вдалося побудувати понад 40 високотехнологічних логістичних об'єктів [32, с. 40–41].

Зі схожим підходом відбувається розвиток логістичної інфраструктури системи внутрішньої торгівлі в інших країнах, при цьому органи влади більше уваги приділяють створенню та розширенню мережі торговельно-логістичних центрів на територіях, віддалених від великих міст (Нідерланди), розбудові міжрегіональних транспортно-логічних схем товароруку (Франція), сегментації ринку логістичних послуг (Китай) [33, с. 92–97].

Ефективність таких підходів підтверджується високими рейтинговими місцями країн згідно з Індексом ефективності логістики (Logistics Performance Index). Так, 2023 р. серед 140 країн Німеччина та Нідерланди розділили третє місце,

при цьому, починаючи з 2007 р. країни є постійними лідерами рейтингу. Щодо України, найвищим є 61 місце (2014 р.), а протягом наступних років рейтинг суттєво знизився та 2023 р. констатував 79 місце (Рис. 2).

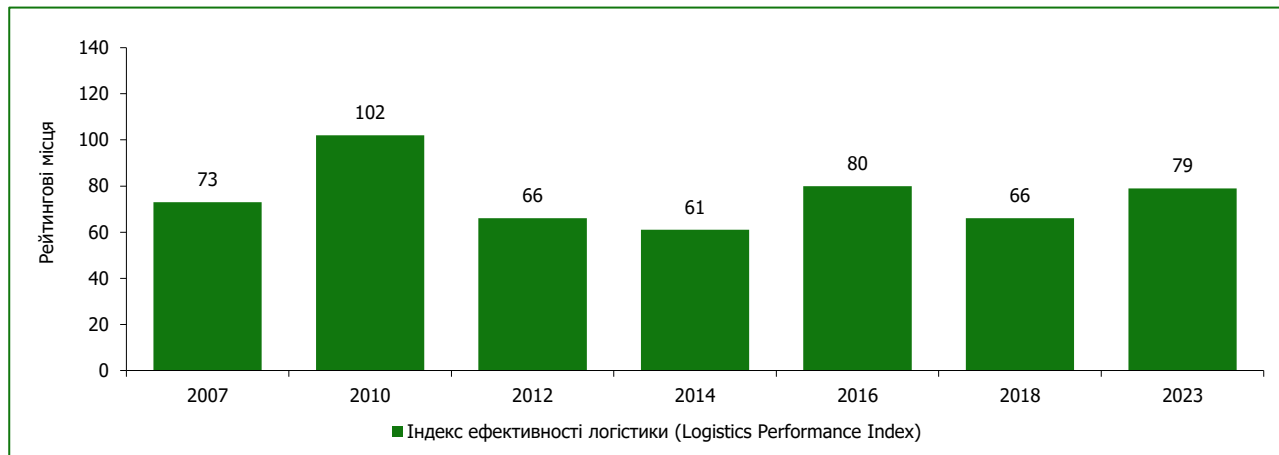

Рис. 2. Місця України в рейтингу ефективності логістики впродовж 2007-2023 рр. (Джерело: складено за [47])

Якщо узагальнити зарубіжний досвід у царині розвитку комерційно-посередницької інфраструктури, спільною характеристикою є орієнтація державної підтримки модернізації торговельного бізнесу на впровадження сучасних логістичних інновацій – інформаційно-комунікаційних систем управління складськими операціями (Warehouse Management System), транспортно-логістичними потоками (Radio Frequency Identification), товарно-матеріальними запасами (Enterprise Resource Planning), транспортними засобами (Transport Management System), взаємовідносинами в ланцюжку «виробник – постачальник – продавець» (Customer Relationship Management).

Також пріоритетне значення при реалізації ринкового механізму модернізації системи внутрішньої торгівлі мають організація та розширення масштабів державних закупівель товарів національних виробників. Важливо, що практика державних закупівель достатньо поширена, її розглядають як інструмент стимулювання та активізації інвестиційної й інноваційно-технологічної діяльності торговельних підприємств.

Щодо посилення розвитку вітчизняної системи державних закупівель, то орієнтиром доречно обрати європейський досвід, де закупівельні процеси строго регламентовані, відбуваються досить прозоро та без складних адміністративних погоджень. Постійне вдосконалення законодавчої бази ЄС дозволяє раціонально впроваджувати нові підходи до організації державних закупівель, причому пріоритет надають використанню сучасних цифрових технологій. Тут варто виділити активне поширення практики електронного проведення державних закупівель, що суттєво посилює залученість бізнесу, а особливо малого та середнього.

Водночас для забезпечення якісної підготовки бізнесу до участі в державних закупівлях і поширення позитивного досвіду уряду європейських країн створили Міжнародну навчальну лабораторію з питань державних закупівель і прав людини, яка на внутрішньому європейському ринку стала потужним інформаційно-аналітичним центром формування політики впровадження інновацій і технологій у царину публічних комерційних закупівель [48, с. 10–12].

Одним із важливих завдань державної політики модернізації внутрішньої торгівлі є вдосконалення системи управління бізнес-процесами. Зарубіжний досвід доводить, що таке завдання значною мірою передбачає проведення низки організаційних змін системи внутрішньої торгівлі, які ведуть до посилення інтеграції, кооперації та координації бізнесу. Відтак посилюється необхідність застосування організаційного механізму з орієнтацією на впровадження новітніх моделей управління торговельними процесами.

Заведено виділяти різні організаційні формування торговельної діяльності, перелік яких щоразу розширюється з появою нових технологій побудови й розміщення об'єктів торгівлі, продажу товарів, торговельного обслуговування та ін. Тенденції внутрішньої торгівлі низки країн підтверджують пріоритетне значення створення та розширення мережі об'єктів торгівлі за сучасними форматами – гіпермаркетів, універсамів (супермаркетів), Cash&Cary, дискаунтерів та ін., де перевагу надають методам самообслуговування, на замовлення та з відкритою викладкою. Наприклад, за останні роки частка сучасних форматів роздрібно торгівлі в Австрії зросла до 84,0%, у Німеччині – 79,0%, а в сусідніх до України Угорщині, Польщі, Румунії перевищила 55,0%. Якщо частка універсамів серед усієї кількості об'єктів торгівлі в Україні наближена до показників сусідніх країн, то частки гіпермаркетів і дискаунтерів є досить

низькими. Для порівняння: у Польщі понад 60,0% покупок населення відбувається в дискаунтерах, гіпермаркетах та універсамах, а в Україні – менше як 25,0% [34, с. 117–122; 49].

Також одним із підтверджень того, що Україна недостатньо використовує наявний ринковий потенціал для розвитку сучасних форм торгівлі є досить низькі показники нашої країни в Індексі глобального розвитку ритейлу, який складає міжнародне рейтингове агентство Kearney A. T.. Цей індекс включає 30 країн (2021 р. – 35, 2023 р. – 44) (Рис. 3). Якщо Румунія щороку покращує результат і 2023 р. посіла 14 місце в рейтингу, то нашій країні впродовж 2010-2019 й 2023 рр. не вдалося навіть потрапити в цей рейтинг.

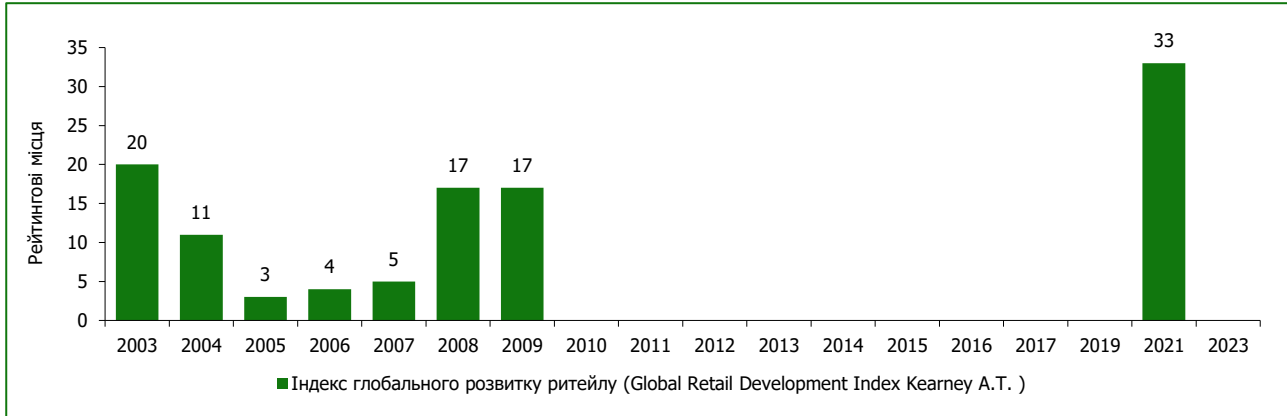

Рис. 3. Місця України в рейтингу глобального розвитку ритейлу *Kearney A. T.* впродовж 2003-2023 рр. (Джерело: складено за [50])

Беручи до уваги складові індексу (ризиків країни (вага показника 25,0%), привабливість ринку (25,0%), насиченість ринку (30,0%), «тиск часу» (20,0%)), можна зробити висновок, що нашій країні не вдається сформувати належним чином якісну державну політику модернізації системи внутрішньої торгівлі, зокрема через досить низьку дієвість попередження й подолання економічних, політичних, монетарних, фінансово-кредитних та інших ризиків. За шкалою від 0 до 100 (де 0 – високий ризик, а 100 – низький ризик), 2021 р. рівень ризику в Україні становив 22,8%, що більш ніж удвічі вищий за середнє значення (50,1%) для включених до рейтингу країн.

Варто відзначити високу привабливість внутрішнього ринку України. За шкалою від 0 до 100 (де 0 – низький потенціал, а 100 – високий потенціал) рівень привабливості внутрішнього ринку нашої країни перевершив на 4,2 в. п. середнє значення (37,5%) для включених до рейтингу країн. Також спостерігається значна насиченість внутрішнього ринку України, зокрема її рівень склав 47,5%. Варто позитивно оцінити динаміку роздрібних продажів і торговельних площ, зважену на темпи зростання ВВП впродовж 2009-2021 рр. (складова «тиск часу»), яка в Україні склала 51,1% і відповідає середньому значенню (51,4%) для включених до рейтингу країн.

Як бачимо з Рис. 4, за ринковим потенціалом Україна випереджає такі країни, як Саудівська Аравія, ОАЕ, Румунія, Перу, Колумбія, Філіппіни та ін., але суттєво поступається лідерам рейтингу глобального розвитку ритейлу – Китаєві, Індії та ін.

Іншим важливим організаційним фактором модернізації системи внутрішньої торгівлі є розвиток інтеграційних і кооперативних зв'язків суб'єктів внутрішнього ринку з міжнародними ритейлерами. Така співпраця має досить багато вигід для внутрішніх учасників ринку, зокрема дозволяє покращити доступ до глобального ринку інновацій і технологій, залучити додаткові фінансові ресурси для розвитку нових напрямів торговельної діяльності, розподілити інвестиційні ризики та ін. Варто виділити досвід Південної Кореї, яка успішно стимулює розвиток таких взаємозв'язків через заходи спрощення регуляторних норм, надання фіскальної підтримки, маркетингово-промоційного забезпечення. Так, у країні реалізують декілька спільних масштабних інвестиційно-інноваційних проєктів місцевих торговельних мереж із міжнародним ритейлом Tesco. Такий самий підхід практикують у Бразилії, де місцева торговельна мережа CBD заручилася фінансово-кредитною підтримкою міжнародного ритейлу Casino при реалізації низки капіталомістких бізнес-проєктів [36].

Пріоритетним вектором організаційного механізму модернізації системи внутрішньої торгівлі заведено вважати покращення керованості торговельних відносин, і, як показує зарубіжна практика, успішно досягнути цього можна через упровадження інструментарію публічного управління. Тут варто виділити досвід Великобританії, де урядові вдалося налагодити якісні партнерські зв'язки з бізнесом при розв'язанні складних економічних, інфраструктурних, соціальних та інших проблем у царині торгівлі. Підтвердження цього – реалізація низки спільних капіталомістких

проектів, на які припадає понад 15,0% усіх інвестицій публічного сектора. Основною такого стратегічного партнерства є дотримання сторонами низки принципів, як-от орієнтація на поліпшення якості життя населення, рівномірний розподіл інвестиційних ризиків, використання співвідношення «ціна – якість» та ін. [37]. Досвід Ірландії засвідчує важливість створення окремої державної інституції – Центрального відділу з державно-приватного партнерства, який централізовано займається організацією партнерських відносин держави та бізнесу. Важливість такої інституції полягає в ініціюванні та подальшій підтримці реалізації перспективних інвестиційних публічно-приватних проєктів, що в системі внутрішньої торгівлі орієнтовані здебільшого на розбудову та осучаснення ринкової інфраструктури [38, с. 125–126].

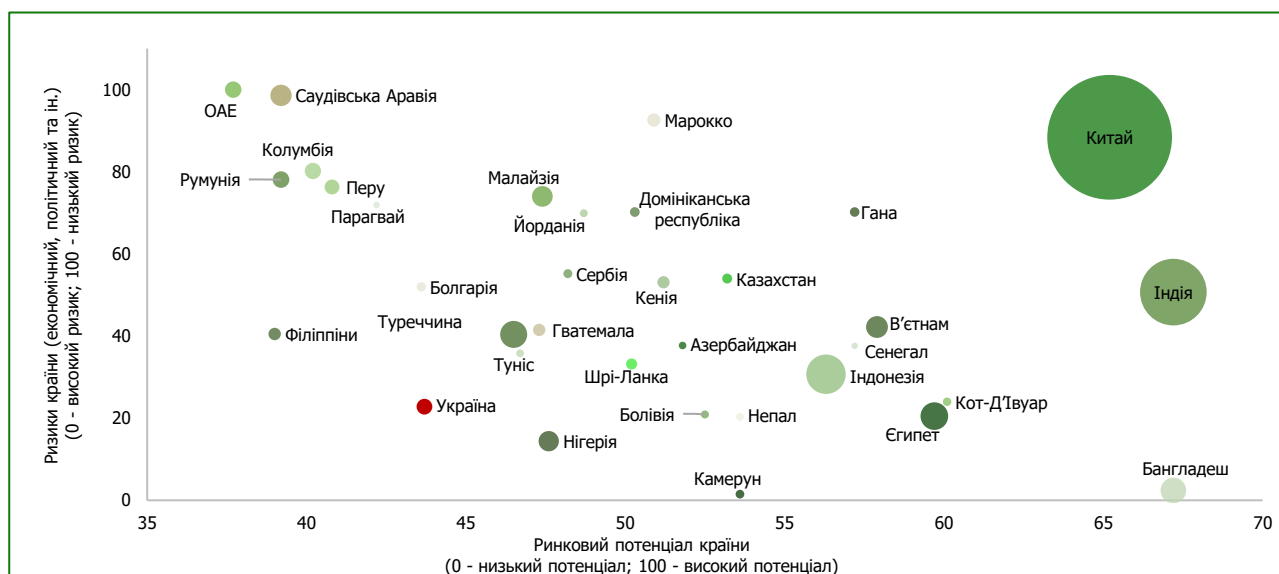

Рис. 4. Обсяги роздрібних продажів, рівні ризику й нарощування ринкового потенціалу України та інших країни на початку 2022 р. Примітка: більший розмір кола – більший обсяг роздрібних продажів в країні, виміряний у млрд дол. США (Джерело: складено за [50])

Про ефективність державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі свідчить здатність органів влади сформувати якісне соціально-трудове галузеве середовище, у якому реалізуються принципи соціальної відповідальності та соціального партнерства. Для виконання такого завдання заведено застосовувати соціальний механізм, де, згідно із зарубіжним досвідом, перевагу надавали б такому інструментарієві:

- стимулювання збереження та розвитку людського капіталу;
- удосконалення систем оплати й стимулювання праці при покращенні якості соціально-трудових відносин;
- забезпечення системної соціальної відповідальності та соціальної безпеки торговельного бізнесу;
- підвищення якості колективно-договірного регулювання зайнятості та соціального захисту.

Щодо людського капіталу, а відтак, знань, навичок, досвіду, інтелектуальних здібностей, творчого потенціалу, відданості цінностям та інших його характеристик, сформувалася низка фундаментальних підходів (японський, американський, скандинавський), яких намагаються дотримуватися країни на шляху проведення структурно-функціональних трансформацій системи внутрішньої торгівлі. Так, при японському підході, орієнтирами прогресивних змін галузі є посилення стабільності та безпеки праці, навчання та вдосконалення професійних навичок, вірності й лояльності персоналу. Це досягається завдяки високій дієвості розроблених бізнесом внутрішніх програм підготовки персоналу, що передбачають використання провідних методик менеджменту – менторства, ротатії посад, «старший учень – молодий учень», «родинного духу».

Згідно з американським підходом до управління людським капіталом, процеси модернізації системи внутрішньої торгівлі передбачають активізацію індивідуальних людських рис через здобуття конкретних знань і формування навичок у царині професійної зайнятості. Соціальний механізм модернізації реалізується так, щоб торговельне підприємство відбувалось із дотриманням принципів особистого успіху, стрімкого кар'єрного зростання, корпоративної конкуренції тощо. Водночас, на відміну від японського підходу, де бізнес напряму дбає про професійно-кваліфікаційний розвиток найнятого персоналу, американський передбачає активне залучення держави, завдяки ініціативі якої зокрема створено корпоративний університет *Global Learning*, який пропонує численні спеціалізовані курси з організації та подальшого вдосконалення торговельного підприємства.

Скандинавський підхід розвитку людського капіталу системи внутрішньої торгівлі більше орієнтований на посилення соціальних стандартів, через що забезпечується впевненість і стабільність персоналу, розширення професійних компетенцій і вмінь працівників. Важливо, що бізнесові надають значну державну підтримку для забезпечення соціальних гарантій, а саме: реалізують грантові урядові програми, послаблюють фіскальне навантаження та ін.

Також у зарубіжній практиці можна виділити низку інших успішних прикладів реалізації інструментарію соціального механізму модернізації системи внутрішньої торгівлі. Ідеться про впровадження (1) нових систем мотивації та стимулювання праці на торговельних підприємствах, що передбачають диференціацію винагород за результати праці (Нідерланди, Фінляндія), підвищення ефективності системи участі персоналу в прибутках (США, Японія), покращення соціально-побутових умов праці (Франція), реалізацію програм відпочинку й оздоровлення (Норвегія) та ін.; (2) прогресивних моделей соціальної відповідальності торговельного бізнесу, які направлені на започаткування програм інтеграції освіти й торгівлі (Данія, Швеція), обмеження використання невідновлюваних ресурсів (США, Німеччина) та ін.; (3) інноваційно орієнтованих способів забезпечення соціальної безпеки в системі внутрішньої торгівлі, що передбачають запровадження практик використання фондів покриття трудових і соціальних ризиків (Франція), усунення неформальної та вимушено неповної зайнятості (Італія, Іспанія), розвиток соціальної інфраструктури (Фінляндія) та ін.; (4) абсолютно нових схем колективно-договірного регулювання зайнятості в торговельному підприємстві, завдяки яким удається підвищити якість підтримки створення та розвитку колективних організацій працівників (Бельгія), посилити регламентованість соціально-трудова відносин між керівництвом підприємства та працівниками (Великобританія) та ін.; (5) новітніх підходів поліпшення якості соціального захисту в системі внутрішньої торгівлі з орієнтацією на започаткування практики надання соціальних пакетів працівникам (США), розвиток системи соціального й медичного страхування (Норвегія), забезпечення додаткового пенсійного забезпечення (Бельгія) [39, с. 627–641; 40, с. 31–39; 41, с. 251–253; 42, с. 50–55; 43, с. 112–118].

Ґрунтуючись на названих практиках і зроблених висновках, на Рис. 5 ми узагальнили зарубіжний досвід державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі.

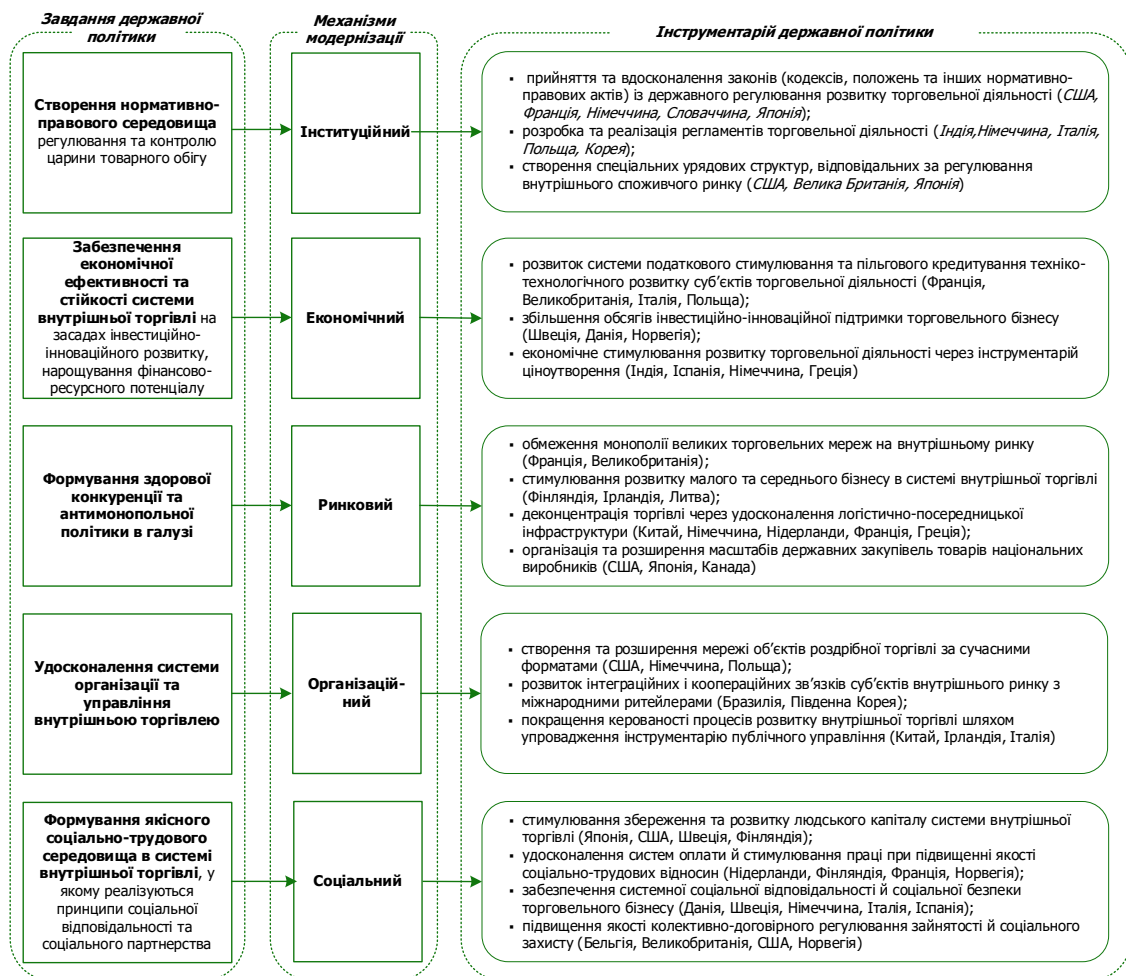

Рис. 5. Узагальнення зарубіжного досвіду державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі.

ДИСКУСІЯ

Внутрішня торгівля є досить динамічною системою й орієнтується на тенденції й усередині країни, і поза її межами. Високі темпи глобалізації та неоіндустріалізації визначають нові тренди в торгівлі, до яких доводиться адаптуватися й бізнесові, і державі та суспільству. З іншого боку, внутрішні економічні, інституціональні, соціальні та інші трансформації чинять значний вплив на результати модернізації галузі. Зарубіжний досвід доводить відсутність універсального підходу до управління процесами модернізації галузі, але варто відзначити й важливість раціонального налагодження та дієвості державних регуляторних заходів із метою повноцінного створення всіх необхідних умов для досягнення очікуваних результатів модернізації. Зокрема, у багатьох країнах фундаментальним елементом модернізації галузі є формування дієвого інституційного середовища, де держава через нормативно-правові документи визначає законодавчі межі структурно-функціональних змін внутрішнього ринку й національної економіки загалом. Також зарубіжна практика підтверджує вагомість економічного інструментарію, який держава використовує в контексті створення низки стимулів модернізації системи внутрішньої торгівлі з орієнтацією на забезпечення інвестиційного-інноваційного розвитку та нарощування фінансово-ресурсного потенціалу галузі. Важливо, що багато країн пріоритетами політики модернізації системи внутрішньої торгівлі вважають формування здорової конкуренції та антимонопольної політики, що потребує застосування ринкового механізму; удосконалення системи організації та управління внутрішньою торгівлею, де заведено використовувати організаційний інструментарій; формування якісного соціально-трудоного середовища в галузі через реалізацію низки соціальних засобів і заходів.

Таким чином, державна політика модернізації системи внутрішньої торгівлі передбачає використання широкого інструментарію, і необхідність та ефективність кожного в різних країнах досить різні. Загалом зарубіжний досвід доводить, що головним вектором такої політики є нарощування та ефективне використання наявного ринкового потенціалу, а для України характерно мати значні його обсяги; утім, процеси модернізації системи внутрішньої торгівлі нашої країни не відповідають повною мірою світовій практиці.

Водночас, виділені завдання, механізми та інструментарій державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі потребують подальшого уточнення та поглибленого обґрунтування, адже їх апробація має більше еволюційний, ніж революційний характер та потребувала тривалого часу й постійного вдосконалення, щоб розглядати це наразі як успішну практику модернізації галузі. Можливо, це частково звужує отримані результати проведеного дослідження, але в умовах високої динамічності торгівлі необхідно постійно проводити аналіз існуючих механізмів і підходів до державної політики модернізації галузі, при цьому беручи до уваги зарубіжний досвід, поточний стан та ін. Що важливо, на відміну від попередніх досліджень, представлені наукові припущення формують новий стратегічний погляд на модернізацію системи внутрішньої торгівлі в нашій країні та розширюють фундаментальні основи вдосконалення державного регулювання внутрішнього ринку.

ВИСНОВКИ

Зарубіжний досвід засвідчив важливість виконання державою низки завдань при реалізації політики модернізації системи внутрішньої торгівлі, які стосуються (1) створення нормативно-правового середовища регулювання та контролю царини товарного обігу, (2) забезпечення економічної ефективності й стійкості системи внутрішньої торгівлі на засадах інвестиційно-інноваційного розвитку, нарощування фінансово-ресурсного потенціалу, (3) формування здорової конкуренції та антимонопольної політики, (4) удосконалення системи організації та управління внутрішньою торгівлею, (5) формування якісного соціально-трудоного середовища в системі внутрішньої торгівлі, у якому реалізуються принципи соціальної відповідальності й соціального партнерства.

Оцінки міжнародних рейтингових організацій доводять низьку ефективність використання Україною внутрішнього ринкового потенціалу, попри те, що наша країна відноситься до лідерів-експортерів глобального продовольчого ринку. Очевидно, що в критично складних умовах зовнішньої воєнної та гібридної агресії, внутрішньої нестабільності ресурсні можливості досить обмежені для реалізації перспективних проєктів з осучаснення та оновлення системи внутрішньої торгівлі.

З огляду на когнітивні припущення, напрацьовано комплекс ефективних інструментів державної політики відповідно до ключових механізмів модернізації системи внутрішньої торгівлі, які важливо імплементувати, а також узгодити з особливостями національної практики з орієнтацією на (1) прийняття та вдосконалення нормативно-правових актів державного регулювання розвитку торговельної діяльності, розроблення та реалізацію регламентів торговельної діяльності; створення спеціальних урядових структур, відповідальних за регулювання внутрішнього споживчого

ринку (інституційний механізм), (2) розвиток системи податкового стимулювання та пільгового кредитування техніко-технологічного розвитку суб'єктів торговельної діяльності, збільшення обсягів інвестиційно-інноваційної підтримки торговельного бізнесу, економічне стимулювання розвитку торговельної діяльності через інструментарій ціноутворення (економічний механізм), (3) обмеження монополії великих торговельних мереж на внутрішньому ринку, стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в системі внутрішньої торгівлі, деконцентрацію торгівлі через удосконалення логістично-посередницької інфраструктури, організацію та розширення масштабів державних закупівель товарів національних виробників (ринковий механізм), (4) створення та розширення мережі об'єктів роздрібною торгівлі за сучасними форматами, розвиток інтеграційних та коопераційних зв'язків суб'єктів внутрішнього ринку з міжнародними ритейлерами, покращення керованості процесів розвитку внутрішньої торгівлі шляхом упровадження інструментарію публічного управління (організаційний механізм), (5) стимулювання збереження та розвитку людського капіталу системи внутрішньої торгівлі, удосконалення систем оплати й стимулювання праці при підвищенні якості соціально-трудова відносин, забезпечення системної соціальної відповідальності та соціальної безпеки торговельного бізнесу, підвищення якості колективно-договірного регулювання зайнятості й соціального захисту (соціальний механізм).

Подальші дослідження доречно пов'язати з проведенням поглибленого аналізу системи внутрішньої торгівлі споживчими товарами та послугами в Україні, що передбачатиме надання характеристик станові, тенденціям і структурним особливостям галузі; ідентифікацію просторово-галузевої специфіки її розвитку, обґрунтування інноваційного-технологічного вектора трансформації та оцінювання якості державної політики модернізації галузі.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ

Внесок авторів є рівноцінним.

ФІНАНСУВАННЯ

Автори не отримували фінансування для цього рукопису.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

1. Khaustova, V., Ilyash, O., Smoliar, L., & Bondarenko, D. (2024). Digitalization and its impact on the development of society. *Applications of Synthetic High Dimensional*, 4, 54–76. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-1886-7.ch004>
2. Kynytska-Iliash, M., Hrymak, O., Dubyna, M., Berezivskiy, Y., & Zbarska, A. (2022). Innovation- and technology-driven development of economy: strategic imperatives for realizing regional development capacity. *Science and Innovation*, 18(4), 41–54. <https://doi.org/10.15407/scine18.04.041>
3. Vasylytsiv, T. G., Mulska, O. P., Levytska, O. O., Lupak, R. L., Semak, B. B., & Shtets, T. F. (2022). Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. *Science and innovation*, 18(2), 44–58. <https://doi.org/10.15407/scine18.02.044>
4. Kutsyk, P., Lupak, R., Kutsyk, V., & Protsykevych, A. (2022). State Policy of the Investment Processes Development on the Market of IT Services: Analytical and Strategic Aspects of Implementation in Ukraine. *Economic Annals-XXI*, 182(3-4), 64-76. <https://doi.org/10.21003/ea.V182-08>
5. Panchenko, V., Ivanova, R., Viunyk, O., Androshchuk, I., & Guk, O. (2022). Forming a methodological approach to the management system of innovative activities at enterprises in conditions of economic development. *Journal of Business Economics and Management*, 23(5), 1155–1169. <https://doi.org/10.3846/jbem.2022.17804>
6. Salvatore, D., & Tripathi, J. S. (2024). Relationship between trade and growth for developing countries at different levels of income. *Journal of Policy Modeling*, 28. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2024.02.009>
7. Ramondo, N., Rodríguez-Clare, A., & Saborío-Rodríguez, M. (2016). Trade, Domestic Frictions, and Scale Effects. *American Economic Review*, 106(10), 3159–3184. <https://doi.org/10.1257/aer.20141449>
8. Naved, K. M., Ali, A. J., Asif, M., Lai, F.-W., Kashif, M. S., & Shadab, S. (2023). Do domestic innovations promote trade openness? Empirical evidence from emerging economies. *Heliyon*, 9(12). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e22848>
9. Campos, R. G., Timini, J., & Vidal, E. (2021). Structural gravity and trade agreements: Does the measurement of

- domestic trade matter? *Economics Letters*, 208. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2021.110080>
10. Gupta, S., Malhotra N. K., Czinkota M., & Foroudi P. (2016). Marketing innovation: A consequence of competitiveness. *Journal of Business Research*, 69(12), 5671-5681. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.02.042>
 11. Gani, A., & Clemes, M. D. (2013). Modeling the effect of the domestic business environment on services trade. *Economic Modelling*, 35, 297-304. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2013.06.033>
 12. Ilyash, O., Smoliar, L., Lupak, R., Duliaba, N., Dzhadan, I., Kohut, M., & Radov, D. (2021). Multidimensional analysis and forecasting of the relationship between indicators of industrial and technological development and the level of economic security. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5/13(113), 14-25. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.243262>
 13. Escaith, H. (2017). Accumulated Trade Costs and Their Impact on the Development of Domestic and International Value Chains. *Global Value Chain Development Report 2017: Measuring and Analyzing the Impact of GVCs on Economic Development*, 4, 97-117. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3045077
 14. Vysochyn, I. (2010). Derzhavne rehulyuvannya torhovelnoyi diyalnosti v Ukraini ta sviti: porivnyalnyi analiz. *Visnyk KNTEU*, 3, 12-23. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2010_3_3
 15. Kondukotsova, N. V. (2018). Investytsiyna polityka yak chynnyk rozvytku realnoho sektoru ekonomiky. *Visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya Ekonomichni nauky*, 1(28), 57-60. <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/18/17>
 16. Koval, L. M., & Rusyn-Hrynyk, R. R. (2011). Svitovyy dosvid upravlinnya orhanizatsiyno-ekonomichnymy mekhanizmamy konkurentospromozhnosti pidpryyemstva. *Marketynh i menedzhment innovatsiy*, 3(1), 103-108. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2011_3\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2011_3(1)_17)
 17. Samoylikova, A. V. (2020). Analiz podatkovoho stymulyuvannya yak skladovoyi finansovoyi polityky zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku. *Naukovyy visnyk Polissya*, 1(20), 85-91. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2-1\(20\)-85-91](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2-1(20)-85-91)
 18. Sokolovska, A. M. (2021). Superechnosti ta problemy harmonizatsiyi stavok podatku na dodanu vartist u YES. *Finansy Ukrainy*, 3, 23-45. <https://doi.org/10.33763/finukr2021.03.023>
 19. Drohovozy, Yu., & Dubrovskiy, V. (2015). Instytutsiyni problemy ukraiyinskoyi podatkovoyi systemy ta shlyakhy yikh vyrishennya: analitychna rozrobka. Kyiv. https://rpr.org.ua/uploads/files/source/Policy_Tax_Reform_RPR.pdf
 20. Karlin, M. I., & Lipovska-Makovetska, N. I. (2016). Podatkovi systemy krayin Azii: navch. posib. Lutsk: Vezha-Druk. <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/14422>
 21. Kmit, V. M., Zhuk, YU. I., & Chebotar, O. A. (2017). Zarubizhnyy dosvid podatkovoho stymulyuvannya pidpryyemnytstva. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, 3(08), 265-269. https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/50.pdf
 22. Dzyublyuk, O. V., & Zabchuk, H. M. (2011). Kredytni vazheli stymulyuvannya ekonomichnoho rozvytku: monohrafiya. Ternopil: TzOV «Terno-Hraf». <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/25757>
 23. Serzhanov, V. V. (2018). Dosvid Yaponiyi u formuvanni derzhavnoyi investytsiynoyi polityky. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, 2(13), 35-38. http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/13_2018/07.pdf
 24. Vynohradova, O. V., & Barna, M. YU. (2015). Adaptatsiya zarubizhnoho dosvidu rozvytku systemy vnutrishnoyi torhivli v umovakh transformatsiynykh zmin v Ukraini. *Stratehichni priority*, 1(34), 70-76. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_1_12
 25. Kutsyk, P., Bashnyanyn, G., & Shevchuk, B. (2016). Economic model of «national capitalism» as an ideational socio-cultural project. *Economic Annals-XXI*, 162(11-12), 4-8. <https://doi.org/10.21003/ea.V162-01>
 26. Lisitsa, V. V. (2021). Derzhavne rehulyuvannya diyalnosti rozdrubnykh torhovelnykh merezh v Ukraini v konteksti svitovoho dosvidu. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, 3(7), 79-89. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/97034/92428>
 27. Sevruck, I. M. (2014). Mizhnarodnyy dosvid instytutsiyno-pravovoho rehulyuvannya diyalnosti torhovelnykh merezh. *Efektivna ekonomika*, 4. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2957>
 28. Rudenko, V. V. (2022). Podatkovi pilhy u zabezpechenni investytsiynoho rozvytku subyektiv hospodaryuvannya v krayinakh YES ta v Ukraini. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, 11-12, 39-46. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/26/28>
 29. Kravets, O. V. (2016). Dosvid pidtrymky maloho ta serednoho pidpryyemnytstva v krayinakh-chlenakh Yevropeyskoho Soyuzu. *Biznes Inform*, 11, 54-60. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-11_0-pages-54_60.pdf
 30. Kumari, M., & Bharti, N. (2021). Trade and logistics performance: does country size matter? *Maritime Economics and Logistics*, 23, 401-423. <https://doi.org/10.1057/s41278-021-00188-5>
 31. Çelebi, D. (2019). The role of logistics performance in promoting trade. *Maritime Economics and Logistics*, 21, 307-323. <https://doi.org/10.1057/s41278-017-0094-4>
 32. Zharska, I. O. (2017). Mizhnarodnyy dosvid derzhavnoyi pidtrymky stvorennya transportno-lohistychnykh tsentriv. *Biznes Inform*, 2, 37-44. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2017-2_0-pages-37_44.pdf

33. Mandra, V. V. (2016). Analiz svitovoho dosvidu upravlinnya transportno-lohistychnym tsentrom. *Ekonomichnyy analiz*, 24(2), 92–97. <http://dspace.wnuu.edu.ua/bitstream/316497/8388/1/15.pdf>
34. Yevtushenko, V. A., Rakhman, M. S., & Dyachenko, YU. I. (2021). Suchasnyy stan i novi realiyi rozdrubnoyi torhivli Ukrayiny. *Biznes Inform*, 9, 116–123. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-116-123>
35. Sevruk, I. M. (2014). Mizhnarodnyy dosvid instytutsiyno-pravovoho rehulyuvannya diyalnosti torhovelykh mrezh. *Efektivna ekonomika*, 4. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2957>
36. Nechayeva, I. A., & Roshchyna, D. S. (2020). Vykorystannya orhanizatsiyno-finansovoho mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva: dosvid Velykobrytaniyi. *Efektivna ekonomika*, 12. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8407>
37. Uzunov, F. V. (2013). Zarubizhnyy dosvid formuvannya ta rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 14, 124–126. http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2013/31.pdf
38. Vasylytsiv, T., Lupak, R., Mulska, O., Baranyak, I., & Levytska, O. (2024). Youth migration during war: Triggers of positive aspirations and preservation of human resources in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 22(2), 627–641. [https://doi.org/10.21511/ppm.22\(2\).2024.49](https://doi.org/10.21511/ppm.22(2).2024.49)
39. Mulska, O., Vasylytsiv, T., Lupak, R., Biletska, I., & Mykytyn, O. (2024). Measures to balance the labor market: institutional partnership between business and the vocational training system. *Business management*, 2, 76–96. <https://doi.org/10.58861/tae.bm.2024.2.05>
40. Morozova, O. O. (2024). Aktualnist vykorystannya lyudskoho kapitalu na pidpryyemstvakh: mizhnarodnyy aspekt. *Biznes Inform*, 3, 31–39. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-31-39>
41. Melnychuk, M. (2018). Oblikova polityka sotsialnoho kapitalu torhovelnogo pidpryyemstva. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, 1(36), 250–256. <https://doi.org/10.31498/2225-6725.36.2018.170140>
42. Shkrabak, I. V., & Dotsenko, N. O. (2018). Systematyzatsiya zarubizhnoho dosvidu motyvatsiyi ta stymulyuvannya trudovoyi diyalnosti. *Biznes Inform*, 5, 50–55. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-5_0-pages-50_55.pdf
43. Varvus, A. I. (2024). Zarubizhnyy dosvid sotsialnoyi vidpovidalnosti biznesu. *Rehionalna ekonomika*, 1, 112–118. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-11>
44. Kutsyk, V., & Moiseenko, I. (2019). Regulation mechanism of business responsibility. *Social & Legal Studios*, 1(3), 116–122. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2019-1-116-122>
45. Gazeta PRAWNA.PL. (n.d.). <https://praca.gazetaprawna.pl/galerie/827734,duze-zdjecie,4,ulgi-zasilki-swiadczenia-najaka-pomoc-od-panstwa-moze-liczyc-rodzina-w-polsce.html>
46. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). <https://www.ukrstat.gov.ua>
47. Logistics Performance Index. (n.d.). <https://lpi.worldbank.org/international/global>
48. Public Procurement and Human Rights: A Survey of Twenty Jurisdictions. Danish Institute for Human Rights. July 2016. 104 p. <https://globalnaps.org/wp-content/uploads/2018/08/public-procurement-and-human-rights-a-survey-of-twenty-jurisdictions.pdf>
49. Rynok neproduvol'chych dyskaunteriv u Polshchi: dynamichnyy rozvytok usuperech kryzi. (n.d.). <https://proconsulting.ua/ua/pressroom/rynok-neproduvolstvennyh-dyskaunterov-v-polshe-dinamichnoe-razvitie-vopreki-krizisu>
50. Kearney, A. T. (2023). The Global Retail Development Index. <https://www.kearney.com/industry/consumer-retail/global-retail-development-index/previous-indexes>

Petro Kutsyk, Ruslan Lupak, Mykola Virt, Oleg Kachan, Roman Shchupakivskiy

STATE POLICY OF MODERNIZATION OF THE INTERNAL TRADE SYSTEM: FOREIGN EXPERIENCE AND IMPERATIVES OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The article presents scientific and cognitive views on the definition of the fundamental vectors of the state policy of modernization of domestic trade in view of the foreign experience of its implementation and modern transformational trends of trade activity on the global market. The study of scientific developments made it possible to identify the basic elements of research approaches to the implementation of the state policy of modernization of the internal trade system and confirmed the multifacetedness and breadth of state interests in the conditions of active strengthening of market challenges. The study's design is based on post-positivist, constructivist, and transformational worldviews regarding the implementation of the state policy of modernization of the domestic trade system in Ukraine. The priority tasks of state administration bodies have been determined, the solution of which determines the achievement of the expected results of the modernization of the internal trade system, in particular, the creation of a regulatory and legal environment for the regulation and control of the sphere of commodity circulation, ensuring the economic efficiency and stability of the internal trade system, the formation of healthy competition and antimonopoly policy in the industry, improvement internal trade organization and management systems, formation of a high-quality social and labour environment in the internal trade system. Institutional, economic, market, organizational, and social mechanisms are the key mechanisms of internal trade

modernization. In accordance with the verified tasks and mechanisms, the toolkit of the state policy of modernization of the internal trade system, which has gained large-scale practical application in a number of countries and forms the fundamental guidelines for its implementation in Ukraine, is summarized. Cognitive assumptions regarding the vectors of implementation of the state policy of modernization of domestic trade in Ukraine are formed on the basis of the positions occupied by our country in a number of international ratings (logistics efficiency, retail development), composite evaluation of their individual elements (market potential, risks, retail sales of the country), economic and statistical analyzing the dynamics of the consumer price index and comparing the obtained results with other countries.

Keywords: domestic trade, modernization, state policy, trade enterprise, market, technology, innovation

JEL Classification: D30, F10, L10